

THE PROPP'S METHOD AND ITS APPLICATION TO A KARAGÖZ TEXT

Russian folklorist Vladimir Propp devised and developed this method by studying folk tales and examining structural analyses. It was applied to a number of tales in the world. Every nation has formed their own tales because of different cultures and traditions. That's why, this method hasn't been applied to every country's tales as in their originals. It has also been applied to Turkish tales, and the common idea of the writers applying this method is that a structure is needed for Turkish folk tales. We tried to apply the functions of Propp's method to Karagöz play as it has elements similar to those of tales.

Key Words: propp method, folk tales, karagöz play

Anahtar Kelimeler: propp metodu, masallar, karagöz oyunu.

Propp metodu ünlü Rus halk bilimci Viladimir Propp tarafından ortaya atılan ve morfolojik metod adıyla da bilinen; bir masal türünün tarihsel köklerini ortaya koymayı amaçlayan bir çalışmadır. Bu metotta herhangi bir zaman dilimi içinde bir masaldaki unsurlar üzerinde yoğunlaşarak bir anlatı bütünü oluşturulan parçaların, bütünü nasıl oluşturduklarının üzerinde durulup yapısal bir tanıma ulaşma hedeflenir. Propp Rus peri masallarının bir grubunun morfolojisini geliştirmeye çalışmıştır.¹ Propp'un amacı görünüşteki çeşitlilik altında binlerce masala ortak olabilecek işlevsel unsurları ortaya çıkarmak, bir başka deyişle halk masalının yapısını düzenleyen sabit yasalara ulaşmaktır.² Propp'un metodu iki ayak üzerine kuruludur: Fonksiyon ve rol. Propp'a göre fonksiyonlar bir masalın temel taşlarıdır. Her fonksiyon neden-sonuç ilişkisine dayalıdır. Yani belli bir nedene bağlı olarak ortaya çıkar ve belli bir sonuca ulaşır. Propp tespit ettiği her fonksiyonu bir harf veya işaretle betimler. Propp'a göre masallardaki fonksiyon sayısı 31 tanedir ve bu sayıyı aşmaz. Bu fonksiyon ve hareketler masallann değişmeyen unsurları olup, kahramanlar değişse bile hareket ve fonksiyon sayısı sınırlı olduğu için fonksiyonlar bir masaldan diğerine aktarılır. Yani temelde aynı olan hareketler başka masalarda başka kahramanlar tarafından uygulanır. Masalarda bu fonksiyonlar temelde çift olarak karşımıza çıkar, bunların ortaya çıkması neden-sonuç ilişkisine dayandırılır. Her hareket bir sonuç doğurur. Örneğin takip varsa kurtarma sonuç olarak ortaya çıkacaktır, mücadele varsa sonuçta zafer kazanılacaktır.³

* Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Sanatları Bölümü

1- Bkz. Loring M. Dawnford, Tradition & Change In Greek. Shadow Theatre, Journal Of American Folklore, Vol. 96. 1983 s. 285

2- Bkz. Nilgün ÇIBLAK, Türk Dili Edebiyat Dergisi, Sayı 638, Şubat 2005 s. 133

3- Bkz. Metin eklicl., Halk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yayınları, 2004 s. 102

Bir hareket bir dizi fonksiyonu yaratacak, bazen bu hareket masalın tümünü veya bir kısmını oluşturacaktır. Propp' un tespit ettiği 4 grup yardımcı madde vardır.

- 1- Olaylar arasında ilişkiyi sağlayan bağlayıcı unsurlar
- 2- Hareketlerin maksat ve nedenleri
- 3- Kahramanların ortaya çıkış şekilleri
- 4- Kahramanların vasıfları⁴

Masalda kişilerin yerine getirdiği işlevler masalın temel bölümleri olup, değişmez unsurlardır. Bunlar;

- 1- Masalların bilinen fonksiyon sayısı sınırlıdır.
- 2- Fonksiyonların sırası her zaman aynıdır.
- 3- Tüm masallar yapılarına nazaran tek tiptir.

Propp, Rus peri masallarının dizimsel (syntagmatik) yapısını oluşturan sıra fonksiyonlarının sınırlı sayıda olduğunu söylerken aynı zamanda karakterlerin işlevsel hale geldiği kahramanlık, başışçılık ve kötü adam gibi dramatik karakterlerin de sınırlı sayıda olduğunu ifade eder. Bir ünitenin özetindeki fonksiyon gibi, fonksiyonun özel bir örneği tarafından birbirlerini masalda düzenlerler. Bu yüzden dramatik rollerin, her özel masalda farklı karakterler olduğu farz edilir. Böylece kötü rol bir masalda ejderha, büyücü kadın, üvey ana ve daha fazlası tarafından şekillendirilir.⁵

Propp' un masalarda tespit ettiği 31 işlem aşağıdaki gibidir.

- Uzaklaşma-	Özel İşaret
- Yasaklama-	Zafer
- Yasağı Çiğneme-	Giderme
- Soruşturma-	Geri Dönüş
- Bilgi toplama-	İzleme
- Aldatma-	Yardım
- Suça katılma-	Kimliğini gizleyerek gelme
- Kötülük (Eksiklik)-	Asılsız savlar
- Aracılık (Geçiş anı)-	Güç iş
- Karşıt eylemin başlangıcı-	Güç işi yerine getirme
- Gidiş-	Tanı(n)ma

4- Bkz. Ümay GÜNAY, Elazığ Masalları, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1975 s.84

5- Bkz. Loring. M. Dawnford. Tradition & Change İn Greek. Shadow Theatre, Journal Of American Folklore. Vol. 96. 1983 s 286

- Bağışçının ilk işleri-	Ortaya çıkarma
- Kahramanın tepkisi-	Biçim değiştirme
- Büyülü nesnenin alınması-	Cezalandırma
- İki krallık arasındaki yolculuk-	Evlenme ⁶
- Çatışma	

Propp' a göre bu işlevlerin hepsi birden bütün masallarda bulunmayabilir. Ancak atlanan bu işlevler yapının omurgasını bozamaz. Propp işlevleri belirledikten sonra yine biçimsel bir yaklaşımla bu işlevlerin dağıldığı 7 eylem alanı veya yapan kişileri belirler.⁷

- Saldırgan (Kötü Kişi)
- Bağışçı (Sağlayıcı)
- Yardımcı
- Prenses ve babası (Aranan kişi)
- Gönderen (Görevlendiren)
- Kahraman
- Düzmece kahraman

Masal kahramanları genelde aynı fonksiyonları icra eder ki masalarda fonksiyonların sayısı sınırlı, kahramanların sayısı ise sınırsızdır.⁸ Kişiler değişse de işlevlerin değişmediğine şu örneği verebiliriz:

- 1- Kral, bir yiğite, bir kartal verir. Kartal, yiğiti bir başka krallığa götürür.
- 2- Büyük baba, Suçenko'ya bir at verir. At, Suçenko'yu başka bir krallığa götürür.
- 3- Bir Büyücü, İvan'a bir kayık verir. Kayık, İvan'ı başka bir krallığa götürür.
- 4- Kraliçe İvan'a bir yüzük verir. Yüzükten çıkan iri yarı adamlar tarafından İvan, başka bir krallığa götürülür.

Bütün bunlar masalların ancak kişilerin işlevlerinden hareketle incelenebileceğini gösterir.⁹ Viladimir Propp masallardaki işlevi aşağıdaki gibi sıralar.

- 1) Aileden biri evden uzaklaşır. (Tanınımı-uzaklaşma-simgesi-a)
- 2) Kahraman bir yasakla karşılaşır. (Tan-yasaklama-sim-b)
- 3) Yasak çiğnenir. (Tan-yasağı çiğneme-sim-c)
- 4) Saldırgan bilgi edinmeye çalışır. (Tan-soruşturma-sim-d)
- 5) Saldırgan kurbanı ile ilgili bilgi toplar. (Tan-bilgi toplama-sim-e)
- 6) Saldırgan kurbanını veya servetini ele geçirmek için onu aldatmayı dener. (Tan-aldatma-sim-f)

6- Turgay SEBZECİOĞLU. Folklor Edebiyat Dergisi, 2004-1 s. 85

7- Hülya DÜNDAR. Milli Folklor Özel Sayısı 55. 2002 s. 116

8- Bkz. Umay GÜNAY. a.g.y s. 85

9- Bkz. Turgay SEBZECİOĞLU. Folklor Edebiyat Dergisi, 2004-1 s. 85

7) Kurban aldanır ve istemeyerek düşmanına yardım etmiş olur. (Tan-suça katılma-sim-g)

8) Saldırgan aileden birine zarar verir. (Tan-kötülük-sim-ğ)

9) Kötülüğün ya da eksikliğin haberi yayılır; bir dilek veya buyrukla kahramana başvurulur, kahraman gönderilir ya da gider. (Tan-aracılık, geçiş anı-sim-ı)

10) Arayıcı-kahraman eyleme geçmeyi kabul eder ya da eyleme geçmeye karar verir. (Tan-karşıt eylemin başlangıcı-sim-i)

11) Kahraman evinden ayrılır. (Tan-gidiş-sim-j)

12) Kahraman büyüdü bir nesneyi ya da yardımcıyı edinmesini sağlayan bir sınama, bir sorgulama, bir saldırı vb. ile karşılaşır. (Tan-bağışçının ilk işlevi-sim-k)

13) Kahraman ileride kendisine bağışta bulunacak kişinin eylemlerine tepki gösterir. (Tan-kahramanın tepkisi-sim-l)

14) Büyüdü nesne kahramana verilir. (Tan-büyüdü nesnenin alınması-sim-m)

15) Kahraman aradığı nesnenin bulunduğu yere ulaştırılır. Kendisine kılavuzluk edilir ya da götürülür. (Tan-iki krallık arasında yolculuk, bir kılavuz eşliğinde yolculuk-sim-n)

16) Kahraman ve saldırgan bir çatışmada karşı karşıya gelirler. (Tan-çatışma-sim-o)

17) Kahraman özel bir işaret edinir. (Tan-işaret edinir-sim-ö)

18) Saldırgan yenik düşer. (Tan-zafer-sim-p)

19) Başlangıçtaki kötülük giderilir ya da eksiklik karşılanır. (Tan-giderme-sim-r)

20) Kahraman geri döner. (Tan-geri dönüş-sim-s)

21) Kahraman izlenir. (Tan-izleme-sim-ş)

22) Kahramanın yardımına koşulur. (Tan-yardım-sim-t)

23) Kahraman kimliğini gizleyerek, kendi ülkesine ya da başka bir ülkeye varır. (Tan-kimliği gizleyerek gelme-sim-u)

24) Düzmece bir kahraman asılsız savlar ileri sürer. (Tan-asılsız savlar-sim-ü)

25) Kahramana güç bir iş önerilir. (Tan-güç iş-sim-v)

26) Güç iş yerine getirilir. (Tan-güç işi yerine getirme-sim-y)

27) Kahraman tanınır. (Tan-tanır-sim-z)

28) Düzmece kahramanın, saldırganın ya da kötünün kimliği ortaya çıkar. (Tan-ortaya çıkarmak-sim-q)

29) Kahraman yeni bir görünüm kazanır. (Tan-biçim değiştirme-sim-x)

30) Düzmece kahraman ya da saldırgan cezalandınır. (Tan-cezalandırma-sim-w)

31) Kahraman evlenir ve tahta çıkar. (Tan-evlenme-sim-WZ)¹⁰

Bu arada Nilgün Çıplak'ın Mersin'in Mut ilçesinden derlenen "Avcı Yusuf'un Oğlu" adlı masala uyguladığı Propp metodu da şöyledir:

Olaylar dizisi – I:

- 1) Bir avcı Yusuf vardır. (Tan. Başlangıç.sim.a)
- 2) Baba ölür. (Tan.uzaklaşma.sim.b)
- 3) Çocuk babasının 7 sene uğraşp da vuramadığı Tavus kuşunu vurur. Bu kuşu padişaha hediye eder. (Başlangıç ögesi.c)
- 4) Hazinedar, Tavus kuşunu kendisine vermediği için çocuğa kızar, onu kıskanır. (Güdülenme.d)
- 5) Hazinedar, padişaha bu tavus kuşunun tüylerinin ancak fildişlerinin üzerine serildiğinde güzel görüneceğini söyler. (Tan.eksiklik.sim.e)
- 6) Hazinedar, bunu avcı Yusuf un oğlunun getirebileceğini söyler (bağlantı ögesi.f)
- 7) Çocuk padişahın huzuruna çağrılır. (Tan.aracılık.geçiş anı.sim.g)
- 8) Çocuğa iki çuval fildişi getirmesi gerektiği, getirmediği takdirde cellada gönderileceği söylenir. (Tan.aracılık.geçiş anı.sim.ğ)
- 9) Annesi oğluna fildişlerini getirmesi için padişah tan bir fayton ister, kırk tuluk şarap, kırk kerpeten ve kırk cariye ister.(bağlantı ögesi)
- 10) Çocuk annesinin söylediği yerde fildişlerini elde eder. (Tan.giderme.sim h)
- 11) Çocuk geri döner. (Tan.geri dönüş.sim ı)
- 12) Çocuğa bir altın verilir. (Tan.parayla ödüllendirme.sim i)

Olaylar dizisi – II:

- 13) Padişahın "buna ne yakıştır?" sorusuna hazinedar, "Gider gelmez dağında inci ile mercan getirilip fildişlerinin üzerine dizilirse olur" cevabını verir.(Tan. eksiklik-sim j)
- 14) Hazinedar bunu ancak avcı Yusuf'un oğlunun getirebileceğini, getirmediği takdirde cellada gönderilmesi gerektiğini söyler. (Tan. aracılık-sim k)
- 15) Annesi çocuğa gitmesini ve Allah'a tevekkelli olmasını söyler (Tan.karşıt eylemin başlangıcı-sim l)
- 16) Çocuk gider(tan gidiş-sim m)
- 17) Yolda Hızır'la karşılaşır. Hızır selam verdikten sonra çocuğa nereye gittiğini söyler. (Tan. başışının ilk işlevi-sim n)
- 18) Çocuk Hızır'ın selamını alır. (Tan. kahramanını tepkisi-sim o)
- 19) Hızır, önce çocuğun gözlerini yumdurur, ardından ona iki çuval inci ile mercan verir. (Tan. giderme-sim ö)
- 20) Çocuk geri döner. (Tan. geri dönüş-sim p)
- 21) Çocuğa bir altın verilir. (Tan. parayla ödüllendirme-sim r)

22) Hazinedar, fildişlerinin üzerine serilen, ayrıca üzerine inci ile mercan dizilen tavus kuşu tüylerinin, padişaha gelin gelerek Çin padişahının kızına yakışacağını ifade eder. (Tan. eksiklik-sim s)

23) Hazinedar padişaha bunu avcı Yusuf'un oğlunun getirmesi gerektiğini söyler, getirmemesi durumunda onun cellada gönderilmesini ister. (Tan. aracılık-sim ş)

24) Çocuk yola çıkar. (Tan. gidiş-sim t)

25) Yolda iki karıncaya yardım eder, ayrıca çam ağacını kökünden sökebilen değirmende akan unların hepsini karnına doldurabilen ve değirmende akan suyu olduğu gibi yutabilen üç kişiyle arkadaş olur. (Tan. büyülü nesnenin alınması-sim u)

26) Çin padişahının kızı üç şart koşar. (Tan. güç iş-sim ü)

27) Çocuk, yardımcılarıyla birlikte şartları yerine getirir. (Tan.güç işi yerine getirme-sim v)

28) Kızı alır. (Tan. giderme-sim y)

29) Geri dönerler.(Tan. geri dönüş-z)

30) Kız, oğlanın yaptıklarını padişaha anlatır. (bağlantı ögesi ç)

31) Hazinedar, kötülükleri ortaya çıkınca padişah tarafından cezalandırılır. (Tan. cezalandırma-sim x)

32) Padişah, Çin padişahının kızını alır, kendi kızını avcı Yusuf'un oğluna verir. (Tan. evlenme-sim W)¹¹

İncelenen masallar üç olay dizisinden oluşmaktadır. Masallarda olaylar dizisi, hemen bir başka olaylar dizisinin ardından gelebileceği gibi birbiri içine de girebilir. "Avcı Yusuf'un Oğlu" adlı masaldaki olaylar dizisi birbirinin arkasından gelmiştir. Bunlar masalın içerisindeki iç masallar konumundadır, ya da masal içinde masal da denebilir bu oluşuma. Masalda her yeni bir eksiklik yeni bir olaylar dizisinin başlamasına neden olmuştur. Kahramana eksikliğin giderilmesinde (yapacağı güç işte) birileri yardım ederken, somut olarak eyleme geçmese de, birisi (yeni hazinedar) karşı çıkmıştır. Kahraman aldığı yardımların yanında bazen çeşitli sınavlara tabii tutularak eksikliği gidermeye çalışmış ve görevi başarıyla sonuçlandırmasından dolayı ödüllendirilmiştir.

Bir diğer örnekte Turgay Sebzecioğlu "Altın Tas" adlı Türk masalına bu metodu uygulamıştır. Fakat uygulamada yukarıda sözü edilen 31 işlevin hepsi bulunmamaktadır. İşlevler Propp'un belirttiği sırayı izlese de Türk masalına uygulayınca şablonun yerine oturması kolay olmuyor. Bu da Türk masalları biçimbiliminin özgün işlevlerinin araştırılması sonucunu ortaya çıkarıyor. Çünkü her ulusun masalı farklı nedenlerden dolayı farklı işlevler içerir.¹²

Propp metodunun bir karagöz metnine uygulanması:

11- Nilgün ÇIBLAK, agy., s.133

12- Bkz.Umay GÜNAY, Elazığ masalları. Ata.Üni.1975 s. 90

Geleneksel Türk tiyatrosunda gölge oyunu metinleri genel yapısı itibariyle masalımsı öğeler taşır. Her metinde kahramana yüklenen görevler, cezalar ve ödüllere rastlanabilir. Karagöz bir halk kahramanıdır, olayları çözmesinde ona yardımcı olan ve her defasında en çok zararı gören Hacivat bu oyunların genel kahramanları olarak karşımıza çıkar. Bu kahramanlara ek olarak oyunlarda bir çok yan oyun kişileri ve tiplerle birlikte oyun metnine göre değişken ilk defa karşılaştıkları kişiler de vardır. Fakat bu oyunlarda masalardakinin aksine kahraman sayısı sınırlıdır, işlevler değişir ama kahraman sınırlıdır.

KARAGÖZÜN KAPTANLIĞI:

- 1) Hacivat manzume okuyarak karagözle birlikte sahneye gelir. (Tanımı. başlangıç durumu-simgesi a)
- 2) Karagöz Hacivat karşılıklı söyleşi yaparlar. (Tanımı. başlangıç durumu-simgesi a2)
- 3) Umum müdürü gemiye kaptan aradığını söyler. (Tanımı eksiklik-simgesi j)
- 4) Karagöz gemiye kaptanlık etmek için gider. (tanımı. uzaklaşma-simgesi t)
- 5) İleride başına geleceklere dair umum müdürünün Karagözü sorgulaması. (Tanımı. başışının ilk işlevi-simgesi k)
- 6) Karagöz gemi mürettebatını teker teker sınavdan geçirip işe alır. (Tanımı.güç iş-simgesi v)
- 7) Umum müdürü Hacivat'a Karagöz'ün iyi bir iş çıkardığını söyler. (tanımı. zafer-simgesi p)

(KARAGÖZÜN KAPTANLIĞI)GİRİŞ

(Göstermelik, yamalı, eski bir gemidir)

HACİVAT (Aşağıdaki manzumeyi okuyarak perdeye gelir) :

Ne zaman gözleri mestane gelir hatırıma özü düşman, sözü dostane gelir hatırıma
Durmadan yükseliyor derse biri, bizde hayat Neye bilmem ki fakirhane gelir hatırıma
Ne zaman hürriyete dair İki laf etse biri, Kaç zamandır yenilen nane gelir hatırıma
Yürüyor İşlerimiz hızlı, çabuk dersin eğer Buna örnek diye postane gelir hatırıma
Yolunur kaz gibi aptalca bir aşık aranır Kendi İsmim geliyor, ya ne gelir hatırıma?
Hay haaaak!... Hay haaaak!...

KARAGÖZ (Pencereden) ; Avanak!

Gevezeliği bırak, önüne bak!

(Hacivat'ın ayağı takılır, sendeler. Perde gazelinin okur.)

İşbu meydan başkadır, Şeyh Küşteri meydanıdır Sanmayın oy avlanan bir müşteri meydanıdır
Perdemiz naylon değildir, ar ü namus perdesi Söyleyen dill perdemizden herkesin vicdanıdır
Kissamızdan hisseler, çok ders-i İbret almalı Yoksa taşlaşmış beyinler kendinin zindanıdır.
Güldürür sözler deriz amma ki gerçek söyleriz Kim alınsa yergimizden toplumun nadanıdır.

Söyleyip söylemeye, elleyip elleşmeye, dillenip dilleşmeye, gülüp gülüşmeye başlamadan önce,
Hazret-i İktidara selam ve aleyküm selam, bütçemiz eksikse de sayılır tamam, İşte o kadar vesselam... (Topçu komutam gibi seslenir) Oğlum İsmail Hakkı!... Nerdensin huzur hakkı !... Gelsene muzur Hakkı !... (Komut verir) Üç barut hakkı... İhlalaaa, tihilaaa, sıhılalaaa!... Di haydi mevlam rast getire!... Ateeeeeş!... (Bir top gürültüsü).

Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi. Olmaya devlet cihanda bir rahat koltuk gibi. denildiği uzre, şu Küşteri alanında bana bir kafa dengi olsa, nato kafa nato mermer olsa, oldukça Amerikanca bilse, velkam melkam, okey mokey diyebilse, biraz frenkçe bilse...

KARAGÖZ (Pencereden) : Biraz İngilizce, biraz Almanca... (Garson gibi bağırır) Az pilav veeer, fasulyeli olsun... Milletvekili mi arıyorsun ulan, az İngilizce, az Fransızca bilsin...

HACİVAT : Biraz İngilizce bilse...

KARAGÖZ (Pencereden) : Birazcık da Türkçe bilse...

HACİVAT : Dolardan, dövizden anlasa...

KARAGÖZ (Pencereden) : Fındıktan, cevizden anlasa...

HACİVAT : Tüzükten, yüzükten anlasa... Keseden, kasadan, anayasadan anlasa...

KARAGÖZ (Pencereden) : Babayasadın da anlasa...

HACİVAT : Alışverişe başlasak, gidiş gelişe başlasak...

Ben söylesem, o dinlese... O dinlese, ben söylesem...

O sussa, ben konuşsam... Ben konuşsam, o sussa...

KARAGÖZ (Pencereden) : Herif patlar ulan...

HACİVAT : Ben söylesem, ben söylesem, ben söylesem...

KARAGÖZ (Pencereden) : O da dinlese... Vay sersem!...

HACİVAT : Böylece, sizler de neşenizi bulup dört köşe olsanız...

Ah bana herşeyden önce

Bir eğlence, bir eğlence...

Yar bana bir eğlence

Medet, yar bana bir eğlence...

KARAGÖZ (Pencereden) : Patlama, geliyorum.

HACİVAT : O sussa ben konuşsam, ben konuşsam o sussa...

Yar bana bir eğlence...

KARAGÖZ (Pencereden) : Anlaşıldı, Hacıcavcav aday

olmuş...

HACİVAT : Yar bana bir eğlenceeee...

KARAGÖZ : Oy avcılığına başlamış bile...

(Karagöz pencereden atlar) Bağırıp durma kapının önünde yahu... Tepedeki köşkte beyefendi uyuyor.

HACİVAT : Yar bana bir eğlence...

KARAGÖZ : Sen lâf anlamaz mısın, beyefendi uyuyor diyorum sana...

Beyefendi uykuya dalalı daha üç yıl bile olmadı.

HACİVAT : Yar bana bir eğlenceeee...

KARAGÖZ : Burası seçim meydanı mı, bağırıp duruyorsun, burası Küşteri meydanı...

HACİVAT : Aman Karagözüm, sen halâ koyduğum yerde otluyorsun.

KARAGÖZ : Ulan sen daha çayır çimen yer buldun da neden haber vermiyorsun? (Tokatlar) Burası Küşteri meydanı değil mi?

HACİVAT : Değil... O eskidendi. Şimdi bu meydanın adı değişti.

KARAGÖZ : Ne oldu? At meydanı mı?

HACİVAT : Değil. O eskidendi.

KARAGÖZ : Şimdi ne oldu?

HACİVAT : Demokrasi meydanı oldu...

KARAGÖZ : Peki, şu yanda eskiden Hergele meydanı vardı, o ne oldu?

HACİVAT : O da, efendime söylüyeyim, Hürriyet meydanı oldu.

KARAGÖZ : Nereden belli burasının Hürriyet meydanı olduğu?

HACİVAT : Baksana Karagözüm, herşeyinden belli İste, önü kapalı duvar, arkası kapalı duvar, yanı kapalı duvar, altı kapalı duvar, üstü kapalı duvar...

KARAGÖZ : Yeter be, boğulacağım... Peki, neden böyle kapadılar?

HACİVAT : Koridor olmasın diye...

KARAGÖZ : Koridor olmasın diye mi?

HACİVAT : Hayır efendim... Yani, cereyan olmasın diye

KARAGÖZ : Burası elektrik santrali mi da cereyan olacak?

HACİVAT : Değil Karagözüm, bu cereyan başka cereyan. Yani, akım...

KARAGÖZ : Olsa ne olur, nefes alırsız be...

HACİVAT : Olmaz... (Hapşırır) Akım olursa, aşın akım olur sonra... (Üstüste hapşırır) Sonra vatandaşlar da nezle olur, soğuk alır... (Üstüste hapşırır).

KARAGÖZ : Çok yasa Hacivat... (Hapşırır)

HACİVAT : Aman yavaş hapşır...

KARAGÖZ : Neden be?

HACİVAT : Duyarlarsa, açık delik kalmış diye tıklarlar...

KARAGÖZ : Delik yasak mı be?

HACİVAT : Bütçeden başka yerde delik olmayacak...

KARAGÖZ : Ya benim cebim de delik... (Hapşırır)

HACİVAT : Aman yavaş hapşır, duymasınlar... (Kara-göz yavaş hapşırır) Aman daha yavaş... (Daha yavaş hapşırır) Aman, daha, daha yavaş. (Hacivat da hapşırır)

KARAGÖZ : Yavaş Hacivat... (Hapşırır)

HACİVAT : Daha daha daha yavaş... (Hapşırır)

KARAGÖZ : Yavaş Hacivat...

(İkisi de gittikçe yavaş, daha az sesli hapşırmaya başlarlar) Bu ne be Ulan fısıldayarak hapşırılır mı? Dedikodu mu yapıyoruz, hapşırıyor muyuz... (ikisi birden yüksek hapşırırlar) Çok yaşa Hacivat... (Hapşırır)

HACİVAT : Çok yaşasın demokrasi...

KARAGÖZ : Ulan, demokrasi hapşırmadı ki, ben hapşırdım... (Hapşırır)

HACİVAT : Demokrasi çok yaşa!... Sen de benim gibi bağır Karagözüm. (Hapşırır)

KARAGÖZ : Demokrasi çok yaşa...

(İkisi birden tempoyla, demokrasi çok yasa diye bağırırlarken, tempo, maçlardaki takım kışkırtıcılığına dönülür) Ya ya ya, şa şa şa, demokrasi demokrasi çok yaşa... Cimbombom, cimbombom... Demokrasi demokrasi çok yaşa...

KARAGÖZ : Hapşırıldı diye demokrasiyi kapamazlar mı?

HACİVAT : Kapamazlar.

KARAGÖZ : Neden?

HACİVAT : Çünkü demokrasi gözle görülmez, yenilmez, koklanmaz, duyulmaz, dokunulmaz.

KARAGÖZ : Ulan şuna yok desene be!

HACİVAT : Aman Karagöz, o nasıl söz... Duyarlarsa tıklarlar. (Hapşırır)

KARAGÖZ : Demokrasi çok yaşa... Yenilmez, İçilmez, koklanmaz, tutulmaz...

HACİVAT : Ruh gibi, ruh...

KARAGÖZ : Öyleyse ruh çağıralım... Nane ruhu olsa koklanır hiç olmazsa. Peki nedir bu demokrasi?

HACİVAT : Çok iyi bişeydir.

KARAGÖZ : Yani kadın göbeği gibi mi?

HACİVAT : Daha da iyi...

KARAGÖZ : Öyleyse senin sıksık yediğin vezir parmağı gibi olacak.

HACİVAT : Ondan da iyi...

KARAGÖZ : Söylesene be, neden iyi olduğunu?

HACİVAT : Çünkü Karagözüm, bir memlekette demokrasi olursa, o memleketle partiler çok olur...

KARAGÖZ : Çok mu olur? Peki, nerede çokluk olursa, efendime söylüyeyim, orada şey olur demezler mi?

HACİVAT : Şey olmasına şey olur ama, yine şeyi şaparlar... Çünkü her kaidenin bir İstisnası vardır,

KARAGÖZ : Kadri Ağa'nın muskası mı vardır?

HACİVAT : Değil Karagözüm, her kaidenin İstisnası vardır diyorum.

KARAGÖZ : Anladım, sizin evde kabak musakkası var, bizim evde de patlıcan oturtması...

HACİVAT : Canım Karagözüm, sen lâf anlamaz mısın?

KARAGÖZ : Anlarım.

HACİVAT : Nerenden anlarsın?

KARAGÖZ : Lâkırdısına göre...

HACİVAT : Kulağını ver bana...

KARAGÖZ : Veremem bana lâzım...

HACİVAT : Canım efendim, benim kulağım sende...

KARAGÖZ : Senin ağzın bumuna denk, kulakların trampet çalıyor da ondan...

HACİVAT : Canım Karagözüm, sen Türkçe bilmez misin?

KARAGÖZ : Ulan ben gazetelerin spor muhabiri miyim, elbette bilirim.

HACİVAT : Bilirsen dinle: Her kaidenin bir İstisnası vardır, diyorum.

KARAGÖZ : Böyle söylesene, şimdi anladım İşte... Ama İnanmam.

HACİVAT : Neden?

KARAGÖZ : Her Kadri'nin bir sineması vardır diyorsun, olur mu?... O senin söylediğin sinemacı Kadri...

HACİVAT : Yani Karagözüm, çokluk olan yerde şey olur sözü demokrasi için değil... Demokrasi olunca partiler çok olur...

KARAGÖZ : Eee?

HACİVAT : Bir partiye girersin. O partide dikiş tutturamazsan, haydi ordan başka partiye aktarma... Orada da dikiş tutturamazsan, haydi başkasına aktarma...

KARAGÖZ : Üsküdar'dan Beşiktaş'a aktarma... Haydi, Bebek'ten Beykoz'a aktarma... Ulan, dilenci vapuru gibi herif be...

HACİVAT : Sonra ordan öbürüne aktarma...

KARAGÖZ : Öbüründen berikine aktarma... Ulan. bir yerde otursan dibin midye mi tutar?

HACİVAT : Sonra ordan ötekine aktarma... İşte böyle böyle, şu fâni dünyada üç günlük ömrümüz safayı hatırla geçer.

KARAGÖZ : Ben geçirmem.

HACİVAT : Neden?

KARAGÖZ : Üç günlük sıpalı katın ben ne yapayım be... Şimdi burası demokrasi meydanı mı?

HACİVAT : Evet... Bu meydan dört yol ağzıdır Karagözüm... Gördün mü. bak, dört cadde var...

KARAGÖZ : Şu tozdan dumandan göz gözü görmeyen yer ne caddesi?

HACİVAT : Orası Vatan Caddesi...

KARAGÖZ : Ya şu bozuk, kaldırımsız cadde?

HACİVAT : Orası Cumhuriyet Caddesi...

KARAGÖZ : Peki, şu su birikintin, çamurlu cadde hangisi?

HACİVAT : O mu? O, Millet Caddesi...

KARAGÖZ : Peki, şu yandaki?

HACİVAT : Hürriyet Caddesi...

KARAGÖZ : Bak, İşte o belli...

HACİVAT : Nereden belli?

KARAGÖZ : Baksana, sonu çıkmaz solak da ondan... Ulan bir çıkar yolu yok mu bunun? (Vurur. Hacivat gider) Sen gidersin de ben burda durur muyum? Beni buraya İktidar tutkalıyla koltuğa yapıştırmadılar ya... Ben de gider, çekilirim sine-i millete... (Türkü söyler) Aç sineni ben geldim...

BİRİNCİ BÖLÜM (Şarkı ile Umum Müdür gelir)

Lahanalar, hıyarlar kocaman oldu,

Bostan korkuluğu kesildi efe.

Balkabağı dersin çok yaman oldu.

Sığmıyor koltuğa, büyüdü küfe!

Şişt de fil oldu en küçüğü,

Gördün mü ne kıbar dünkü lüpcüyü?

Göbekler şaşırdı artık Ölçüyü,

Bozuldu terazi, kırıldı kefe...

Atalar demiş ki, sakla samanı,

Fırıldak dönünce gelir zamanı,

Bu fırsat geçmişken savur harmanı, hep bana, rabbena doldur istife!

HACİVAT (Gelir) : Vay efendim... Ne şeref, ne saadet... Zatiâlinizi buralarda görmek, ne bahtiyarlık kulunuz için... Safa geldiniz, safalar getirdiniz... Nasılsınız, iyi sizin inşallah...

KARAGÖZ (Pencereden) : Amma da yağcılık ediyor be...

UMUM MÜDÜR : Eksik olma Hacivat Çelebi...

HACİVAT : Zatiâlinizi düşünceli görmekteyim.

UMUM MÜDÜR : Evet... Çok zor bir durum var da, bitürlü İçinden çıkamıyorum. bende onun için buraya geldim ya...

HACİVAT : Emredersiniz Umum Müdür Beyfendi... Buyrun... Nedir mesele?

U. MÜDÜR : Efendim. Masteriko devleti Con Klark dış yardım plânına göre, Robert yardım fonundan bize gemi verecek...

HACİVAT : Oh oh... Deniz filomuz büyüyor.

KARAGÖZ (Pencereden) : Eyvaaah... Gemiler arttıkça zarar da artar.

U. MÜDÜR : Gemiye önce ne İster?

HACİVAT : Kaptan.

U. MÜDÜR : Degil.

HACİVAT : Kömür tabii...

U. MÜDÜR : Değil efendim...

HACİVAT : Gemiye önce deniz gerekli...

U. MÜDÜR : Gemiye önce bir ad İster. Adsız gemi olur mu hiç?

HACİVAT : Tabiiiii...

U. MÜDÜR : Çünkü geminin adı olmazsa, gemi hakkında evrak yazılamıyor.

HACİVAT : Gayet tabii Umum Müdür Beyfendi.

U. MÜDÜR : Bunun üzerine biz de, gemiye uygun bir ad koymak İçin altmış kişilik bir heyet kurduk.

HACİVAT : Uygun bir ad bulabildiniz mi?

U. MÜDÜR : Altı ay çalıştıktan sonra Masteriko'dan gelecek gemiye uygun bir ad bulduk.

HACİVAT : Nedir?

U. MÜDÜR : Demokrasi gemisi.

HACİVAT : Çok münasip...

U. MÜDÜR : Şimdi bize yardım olarak verilen Demokrasi gemisini teslim alıp getirmek İçin Masteriko'ya bir heyet göndermek gerekiyor.

KARAGÖZ (Pencereden) : Oh oh... Damatlara, yiğenlere, akrabalara yine bir dış gezi çıktı...

U. MÜDÜR : Efendim, onsekiz kişilik bir denizci ekibi gönderilecek. Son derece gizli tuttuğumuz, İlan etmediğimiz halde, şimdiye kadar onsekizbin kişi müracaat etti. Ne yapacağımı şaşırdım. Kaç kişi hakkında, rüşveti az verip hakarete bulundular diye zabıt tutturdum ama yine de başedemiyorum. şimdi bir İmtihan açmak İstiyorum, ne dersiniz?

HACİVAT : Çok münasıptır.

U. MÜDÜR : Bu işe İsteklileri İmtihan İçin, denizcilikten anlar, gemicilikte uzman bir tanıdığınız var mı Hacivat Çelebi?

HACİVAT : Üstüne bastınız...

KARAGÖZ (Pencereden) : Kaldır ayağını!

U. MÜDÜR (Tek ayağını kaldırır) : Bişey mi dediniz?

HACİVAT : İstedığınız gibi uzman bir tanıdığım var.

U. MÜDÜR : Öyleyse sizi de heyete sokalım, Mastariko' yu görmüş olursunuz.

HACİVAT : Eksik olmayın efendim... Sagolun efendim..

U. MÜDÜR : Kimdir bu adam?

HACİVAT : Karagöz Kaptan derler, gayet namlı bir de-niz kurdudur.

U. MÜDÜR : Denizcilikten anlar mı?

HACİVAT : Barbaros'un torunudur.

U. MÜDÜR : Yaaa... Aman çok iyi... Gemide hemşire memşire, hostes mostes olacak, İdare edebilir mi?

KARAGÖZ (Pencereden) : Ederim, anasını bile satarım.

HACİVAT : Çok İdarecidir.

U. MÜDÜR : Gemiyi yürütebilir mi?

KARAGÖZ (Pencereden) : Bir gemiyi yürütmek iş mi... Filoları yürütürüm, denizleri bile kuruturum.

HACİVAT : Sayenizde yürütür efendim, ben de kendisine yardım ederim.

U. MÜDÜR : Hacivat Çelebi, siz o kaptanı bana gönderin de konuşalım...

HACİVAT : Hayhay efendim, başüstüne efendim. (Hacivat gider)

İKİNCİ BÖLÜM

(U. Müdür, masada uyumaktadır. Arada horlar. Karagöz gelir.)

KARAGÖZ : Uyan, uyan Üsküdar'da sabah oldu... (U. Müdürün horultusu yükselir. Karagöz uyandırmak için öksürür) Öhö öhhö... öhhö dedik be...

U. MÜDÜR (Horultu arasında sayıklar) : Horr... Şekerim, canım, tatlım...

KARAGÖZ : Emret hayatım...

Ü. MÜDÜR : Yavrum...

KARAGÖZ : Söyle canım, söyle cicim...

U. MÜDÜR : Bitanem... horrr... Sen bana kürk al dedin, bir düzine kürk aldım.

KARAGÖZ : Ha?

U. MÜDÜR : Sen bana otomobil al, dedin... Ben sana dört otomobil aldım... Horrr... İskarpın İstedin, elli iskarpın aldım...

KARAGÖZ : Çüşşş!...

U. MÜDÜR : Küpe İstedin, İkiyuz küpe aldım... Horrr...

KARAGÖZ : Ohha!...

U. MÜDÜR (Karagözün bağırmasıyla uyanır) : Beni çağırın kim? Sen misin? Kart?

KARAGÖZ : Herif beni kart diye beğenmedi, körpesini atıyor.

U. MÜDÜR : Kart?

KARAGÖZ : Kartı evde bıraktım, kendim geldim.

U. MÜDÜR : Seni kim gönderdi?

KARAGÖZ : Hacivat gönderdi.

U. MÜDÜR : Haa, Karagöz sen misin?

KARAGÖZ : Benim.

U. MÜDÜR : Yani Barbaros'un torunu...

KARAGÖZ : Evet, Barbaros'un torunu, Oruç Reis'in damadı, Hızır Reis'in yiğeni... İlyas Reis'in tayfası, Temel Reis'in takası...

U. MÜDÜR : Demek aristokrat familyadan geliyorsun...

KARAGÖZ : Evet, arsız, hoyrat fanileden geliyorum.

U. MÜDÜR : Sen kaptan mısın?

KARAGÖZ : Evet.

U. MÜDÜR : Nerde?

KARAGÖZ : Tozkoparan takımının kaptanıyım.

U. MÜDÜR : Demek o sensin?

KARAGÖZ : Evet, biraz tuz, biraz biber, o benim işte...

U. MÜDÜR : Peki öyleyse, seni demokrasi gemisine baş kaptan yaptım. Gemiye almak için Mastariko'ya gidecekleri imtihan edeceksin.

KARAGÖZ : Ederim.

U. MÜDÜR : Hiç haksızlık istemem. Bak, şurda tarife asılı, tarifeye bakar, ona göre rüşvet alırsın. İltimas istemem. Bak şurda liste asılı. Listede, İltimas edebileceklerinin mevkileri yazılı...

KARAGÖZ : Hiç merak etmeyin.

U. MÜDÜR : Yine çok uyudum da yoruldu. Hadi ben gidiyorum.

KARAGÖZ ; Hadi uğurlar olsun...

(Umum Müdür gider, şarkı ile yağcı gelir.)

Sermayesi onsa dolksan ederim,

Senin tartın tamsa noksan ederim,

Kiminin alırım yırtık donunu.

Kimine bin türlü İhsan ederim.

Torpili, pistonu, varsa dayısı,

Servetinin yoktur sayısı.

Avcıdan kaçarken dağın ayısı,

Yakalar, yolar da İnsan ederim.

İşime gelmezse derim haşarı.

İstedğin kadar kazan başarı,

Bir geçirsem, haşa burdan dışarı,

Vecize diyerek destan ederim.

YAĞCI : Ben İmtihana geldim efendim.

KARAGÖZ : Kart?

YAĞCI : Efendim?

KARAGÖZ : Kart?

YAĞCI : Ne kartı?

KARAGÖZ : İskambil kartı... Dört kol İskambil oynayacağız. Ne kartı olacak, tavsiye kartı... Seni kim gönderdi?

YAĞCI : Beni Gülsen hamamından tellak Hasan gönderdi.

KARAGÖZ : Herifin arkası kuvvetli... Gülsen hamamı yerinde mi?

YAĞCI : Hamam, kurna, tas hep eskisi... Yalnız tellak Hüseyin gitti, yerine Hasan geldi.

KARAGÖZ : Ulan, tavsiye getirecek başka adam bulamadın mı?

YAĞCI : Tellak Hasan dedi ki... Orda bir Umum Müdür vardır, dedi. Sen ona benden bir selam sarkıt, dedi, o da bizdendir, anlar, dedi.

KARAGÖZ : Himmm... Herifin pistonu kuvvetli... Peki, sen necisin?

YAĞCI : Ben yağcıyım efendim.

KARAGÖZ : Yani ne İş yaparsın?

YAĞCI : Bayramları, seyranları, yılbaşları, tatil günleri, pazarları büyüklerimize saygı ve kutlama telgrafları çekerim efendim.

KARAGÖZ : Ulan eski dalkavuklar şimdi yağcı mı oldu? Peki, Demokrasi gemisine yağcı İster, aldım seni...

YAĞCI : Sağolun, varolun... Allah tuttuğunuzu altın etsin... Allah ne muradınız varsa versin... Allah kismetinizi gür etsin... Allah...

KARAGÖZ : Allah cezanı versin... (Vurur) Tıt!... Şarıl!... (Yağcı gider, şarkı ile tercüman gelir.)

Nedir bilmem, helal, haram,

Olsun yeter cepte param.

O gün başta her kim varsa,

Onunladır benim aram.

Ben bu huyu bırakamam:

Giden paşam, gelen ağam!

Ben bakarm çıkarma,

İşlemesin zararına,

Ne isterse yapsın ama,

Dokunmasın tek karıma.

İster papas, İster haham.

Giden paşam, gelen ağam!...

Girdim türlü kıyafete,

İstibdata, hürriyete,

Vatan için koştum, durdum,

Ziyafetten ziyafete.

Nerde sabah orda akşam,

Giden ağam, gelen paşam!

TERCÜMAN (Kekemedir) : Eee... e... e... e... KARAGÖZ : Eeee?

TERCÜMAN : E... e... e... efendim. Ge ge ge gemi he-yetine gl gir girmek için iiii İmtihana ge ge geldim.

KARAGÖZ : Sen de yağcı mısın?

Evelallah... Be be be ben de

TERCÜMAN : E e eyağcıyım.

KARAGÖZ : Ne iş yaparsın?

TERCÜMAN:Te te tercümanlık ya ya yaparım.

KARAGÖZ: O o o olmaz herif beni de kekeme yaptı be... olmaz!

TERCÜMAN: O o o olur.

KARAGÖZ : O o o olmaz... Ulan yaptı be... Olmaz!

TERCÜMAN : O o o olur.

KARAGÖZ : O o o o olmaz..

TERCÜMAN : O o o olur

Olmaz ulan!... Kekemedem

KARAGÖZ : O o o olma,.. tercüman olur mu be?

TERCÜMAN : Oooo olur... Ben, ra ra radyoda si si

si sipikerdim. Oooo olur...

KARAGÖZ : Olmaz beee....

TERCÜMAN . A a a a ama be be beni... Bey bey beyfendinin ha ha ha hanımının kızkardeşinin e e evindeki aş aş aşçının sütkardeşinin ü ü ü üveyi oğlu gönderdi...

KARAGÖZ (Birden yumuşar) : Haaa. o zaman olur O başka... Baştan söylemene a oğlum... Kazandın İmtihanı...

TERCÜMAN : Te te te tu teşekkür eee ederim

KARAGÖZ : Bi bi bişey değil... (Tercüman gider) (Şarkı ile Dümenci gelir)

Göbeğim kamıbahar.

Gövdem de kart bir hıyar,

İçim geçmiş İhtiyar...

Bakma dazlak başıma,

Bahtiyarım, bahtiyar,

Bahar vurmuş başıma!

Görün koca bebeği,

Sallanır çekirdeği,
Severim pek gerdeği...
Geldim altmış yaşına,
Aramım fındırdeği,
Bahar vurmuş başıma!
Her bahar bir hız gelir,
Kadın gelir, kız gelir,
Sonra da kriz gelir.
Aklar düşmüş başıma,
Dünya bana vız gelir,
Bahar vurmuş başıma!

DÜMENCI : Mastariko'ya gitmek için İmtihana geldim...

KARAGÖZ : Sen bu yaştan sonra, bu göbekte ne iş yaparsın be?

DÜMENCI : Ne iş olsa yaparım...

KARAGÖZ : Haa, anlaşılırdı. Bu da benim gibi bir işe yaramayanlardan... Ben seni Demokratı gemisinde ne diye kullanayım?

DÜMENCI : Ne diye isterseniz.

KARAGÖZ : Sen necisin?

DÜMENCI : Makinistim...

KARAGÖZ : Makina kullanmasını bilir misin?

DÜMENCI : Elbet... Gayet iyi tıraş makinası kullanırım. Şimdiye kadar hiç suratımı kesmedim...

KARAGÖZ : Seni almıyorum...

DÜMENCI : Alınm, alırsın...

KARAGÖZ : İmtihani kazanamadın, almıyorum, aaal...

DÜMENCI : Alırsın, alırsın...

KARAGÖZ : Sen karta kaçmışsın, gemiciliğe yaramazsın.

DÜMENCI : Ama benim körpem de var... (Seslenir) Şe-keriilm...

1. ZENNE (Dışardan) : Buyur kocacım...

DÜMENCI : Buraya gelir misin?

(Şarkı ile 1. Zenne gelir)

Bizler icat etmedik, bu moda Amerikan
Bu ne delilik böyle, ne çılgınlık el'aman!
Demokrasi gelince değişti eski devran,
Aç gözünü Karagöz, derin uykudan uyan,
Artık kumda oynama, seni de sallan yuvarlan!

Kimi bobstl ama kimi kelli felildir.
Ali cengiz oyunudur, sanma çifte tellidir.
Sen bu oyunu oynarsın, göbeğinden bellidir,
Şurda bşey kalmadı, azbişey daha dayan,
Sonra sallan yuvarlan, sallan sallan yuvarlan!

Bu oyunda kalmıyor, ne paça, ne de yaka,
Bilmezsen öğrenirsin onlara baka baka,
Alafranga da varsa, istersen alaturka.
Canın nasıl isterse, istersen sallanmadan,
İstersen tepetaklak, paldır küldür yuvarlan!

(I. Zenne Rock'n Roll yapmaya baslar, Dümenci ile Karagöz'ü de oynatır)

I. ZENNE : Vay canım efendim, bitanem Karagözüm

Hiç evime gelmiyorsunuz...

KARAGÖZ : Evine mi? Kim bu kadın yahu?... Kocanın evde olmadığı zamanları bilmiyorum ki. .

I. ZENNE : Kocam İşte bu...

KARAGÖZ : Ay bu koca mı... Sen koca mısın?

DÜMENCI : Sayenizde koca sayılırim.

KARAGÖZ : Hadi ordan... Sâyenizdeymiş! Daha evinize bile gelmedim. Yahu bu koca değil, koskoca be

I. ZENNE : Ah canım Karagözüm...

KARAGÖZ : Emret sultanım...

I. ZENNE : Hayatım benim...

KARAGÖZ : Öl de öleyim yavrurum...

I. ZENNE : Sen şu koskoca kocayı kaşkariko mu. Mastariko mu, nedir, oraya gönder de seninle basbaş kalam.

KARAGÖZ : Gönderdim gitti...

DÜMENCI : Allah ömürler versin...

KARAGÖZ : Dur gitme... Sana ne iş vereceğiz?

DÜMENCI : Beni dümenci yapın... Çünkü ben. okulda da dümenciydim...

KARAGÖZ : İyi. Seni, Demokrasi gemisinin dümencisi yaptım.

I. ZENNE : Gelirken bana kürk getirmeyi sakın unutma, yoksa eve almam.

DÜMENCI : Sana listesini verdiklerimden başka, eve yabancı erkek almak yok.

I. ZENNE : Aşkolsun, ayol ben sana İhanet eder miyim? Sen ne dersen öylesini yaparım... Allahaismarladık...

KARAGÖZ : Güle güle... Herifi sav da gel... (Zenne ile Dümenci giderler) (Şarkı ile Hârîka Çocuk gelir)

Ey sevgili annem. ağla arkamdan.

Yolcuym gemiyle hakkını helâl et.

Hiç umudum yoktur elden yardımdan,

Boğulur kalırsam sorup sual et!

HARİKA ÇOCUK : Amca!... Amca be!... Ben de İmtihana geldim.

KARAGÖZ : Senin yaşın uymuyor, hadi bakalım...

HARİKA ÇOCUK : Ama Karagöz Amca. ben Hârîka Çocuğum...

KARAGÖZ : Nerden belli?

HARİKA ÇOCUK : Ne İstersen sor, bilirim...

KARAGÖZ : Peki. öyleyse, söyle bakalım... Senin babanın adı ne?

HARİKA ÇOCUK : Aaa. o kadar zor sorma ama... Onu sen de bilmezsin ki...

Kim senin baban, biliyor musun?

KARAGÖZ : Sus ulan...

HARİKA ÇOCUK : Karagöz Amca, ben de senin gibi Barbaros'un torunuyum.

KARAGÖZ : Kim söyledi?

HARİKA ÇOCUK : Okulda öğretmenimiz sınıftaki bütün çocuklara,

Barbaros'un çocukları, dedi.

KARAGÖZ : E, ne olacak?

HARİKA ÇOCUK : Sen de Barbaros'un çocuğusun, ben de... Yâni akrabayız... Artık beni gör Karagöz

Amca...

KARAGÖZ : Peki ulan, seni de tayfa aldım. Çabuk kaleme git, kaydını yaptır da sonra da sünnet etsinler.

Yolda gemi batarsa tahtalıköye müslüman gidersen de şehit olursun...

HARİKA ÇOCUK : Yaşsa be Karagöz Amca...

(Hârıka Çocuk gider, tıvıst oynayarak Hostes gelir.)

HOSTES : Karagöz Kaptan siz misiniz?

KARAGÖZ : Benim canım... Bir emriniz mi vardı sultanım?

HOSTES : İmtihan için gelmiştim de...

KARAOÖZ : İmtihana ne hacet güzelim, yüksek kültürünüz her yerinden açığa çıkmış, görünüyor.

HOSTES : Diplomamı çıkarayım mı?

KARAGÖZ : Aman kurban olayım, çıkarma... Görünce dayanamam.

HOSTES : İyihal kağıdımı göstereyim mi?

KARAGÖZ : Aman ayağını öpeyim yavrum, İstemez... Mal meydanda görünüyor...

HOSTES : Beni aldınız mı?

KARAGÖZ : Aldım, kabul ettim.

HOSTES : Peki, beni ne yapacaksınız gemide?

KARAGÖZ : Sen ne İstersen... Umum Müdüre söylerim, istersen seni kaptan yapsın, İstersen çarkçı yapsın, İstersen makinist yapsın...

HOSTES : Hayır, beni hostes yapsın... Ben zaten eskiden de hostestim.

KARAGÖZ : Başüstüne...

HOSTES :-Teşekkür ederim... Hoşça kalın...

KARAGÖZ : Güle güle sultanım efendim... (Hostes gider, Kaplan gelir).

KAPTAN : İmtihan İçin geldim efendim.

KARAGÖZ : Kadromuz doldu.

KAPTAN : Ama ben İngiltere'de Yüksek Denizcilik Okulundan mezunum.

KARAGÖZ : O zaman hiç olmaz...

KAPTAN : Neden?

KARAOÖZ : Yahu, bizim İçimizde, denizi görmemişler bile var... Sen şimdi aramıza girer, dalgamıza taş atarsın, bizi bozum edersin...

KAPTAN : Ama ben Norveç gemilerinde birinci kaptandım.

KARAGÖZ : Geç onları sen... Tavsiye kartın var mı?

KAPTAN : Diplomam var, bonservisim var...

KARAGÖZ : Öyle şeyler bunlu geçmiyor.

KAPTAN : Neden?

KALİADÖZ : Sahteleri öyle arttı ki, hangisi sahte, hangisi gerçek anlaşılmadığından, hükümet, hepsini iptal etti... İmzalı tavsiye kartın varsa getir, seni Demokrasi gemisine çımacı yapayım.

KAPTAN : Ama ben İngilizce, Almanca, Fransızca bilirim...

KARAGÖZ : Haaa... Senden memleket, millet yararlanmalı... Madem öyle. seni Çemişkezek Devlet sinek kağıdı fabrikasına muhasebeci muavini yaptım... O kadar diploman var yazık, ac kalma bañ... hemen işi'nin başına git, geç kalırsan, kanuna göre mahkûm olursun ha... Hadi durma, bas!... (Kaptan gider).

U. MÜDÜR : Hacıvat Çelebi, size teşekkür geldi.

HACİVAT : Aman efendim, bir hizmetim olduysa ne mutlu bana...

U. MÜDÜR : Bana gönderdiğiniz Karagöz Kaptan'dan çok memnunum. Karada gayet İyi bir kaptan, bakalım denizde de kaptanlık yapabilirse aşkolsun!...

KARAGÖZ (Pencereden) : Denizde başım döner, gözüm kararır, midem bulanır.

HACİVAT : Efendim, deniz tutmasa, yüzmesini bilse, biraz da gemi kullanabilse fena kaptan sayılmaz.

KARAGÖZ (Pencereden) : Ulan Hacıvacı, ben sana gösteririm.

U. MÜDÜR : Siz hazırlığınızı yaptınız mı? Nerdeyse geçit resmi başlayacak, ondan sonra Karagöz Kaptan

nutuk verecek, heyet yola çıkacak... Ben Karagöz Kaptan'ın nutkunu dinlemeye Küşterli meydanına gidiyorum.

HACİVAT : Ben de yol hazırlığı yapayım... gülegüle efendim.

HACİVAT'IN KARISI (içerden) : Bana bak ayol... O senin gideceğin Kaşkariko memleketinde...

HACİVAT : Kaşkariko değil, Mastariko...

HACİVAT'IN KARISI : Her ne karın ağnsıysa... İşte orda, kocaları bastan çıkaran artiz karılar varmış, sakın onlarla fingirdeşeyim deme...

HACİVAT : Aman karıcığım, ben senin üzerine hiç gül koklar mıyım... Ben gidip de Karagöz Kaptan'ı göreyim, bakalım bana Demokrasi gemisinde ne iş verecek...

(Karagöz'le karısı evde kavga etmektedirler. Sesleri içerden gelir).

KARAGÖZ'ÜN KARISI : Huuu...

KARAGÖZ : Efendim...

KARAGÖZ'ÜN KARISI : Gelirken bana ordan beşon düzine naylon gecelik getir.

KARAGÖZ : Olur...

KARAGÖZ'ÜN KARISI : Huuu... Gelirken ordan bana on onbeş düzine naylon sabahlık getir.

KARAGÖZ : Olur...

KARAGÖZ'ÜN KARISI : Huuu...

KARAGÖZ : Huuu...

KARAGÖZ'ÜN KARISI : Gelirken bana ordan kırk eill tane naylon külot al...

KARAGÖZ : Bak onu getiremem.

KARAGÖZ'ÜN KARISI : Neden?

KARAGÖZ : Naylon külotla alışmamışsındır sen, ayağında dumaz da ondan...

KARAGÖZ'ÜN KARISI : Huuu... Gelirken bana ordan...

KARAGÖZ : Ulan çamaşırcı dükkânı mı açacaksın be...

KARAGÖZ'ÜN KARISI : Burda satanz da zengin oluruz... Huuu...

KARAGÖZ : Huuu... Ne var yine?

KARAGÖZ'ÜN KARISI : Huuu... Gelirken bana ordan beşon kürkle dört beş de otomobil getir.

KARAGÖZ : Gemi batar be... Bana, Demokrasi gemisini batırtacak karı... Ulan o kadar kaçak eşyayı nasıl saklarım?

KARAGÖZ'ÜN KARISI : Aman canım, soku sokuverlrsin bir yerlerine...

KARAGÖZ : Tuuu... Ulan, ben hacı mıyım?

(Hacivat perdeye gelir, Karagöz'ün kapısını çalar).

KARAGÖZ : Kim ooo?

HACİVAT : Aç kapıyı Karagözüm, ben geldim.

KARAGÖZ : Sen kimsin?

HACİVAT : Ben... Ben yahu...

KARAGÖZ : Sen... Sen yahu, kimsin?

HACİVAT : Benim İşte...

KARAGÖZ : Sensin İşte kimsin?

HACİVAT : Aman Karagözüm, bunca yıllık yar-ı vefa-känn...

KARAGÖZ : Yar alık vefalı karı mı?

HACİVAT : Canım, bunca yıllık birader-i canberaberin...

KARAGÖZ : Patlıcanla biberin İşi ne burada? Hadi bostana!...

HACİVAT : Canım efendim, ben Hacivat, Hacivat...

KARAGÖZ : Hacivat mı? O da kim?

HACİVAT : Demek bumun büyüdü, şimdi eskl dostunu tanımıyorsun...

KARAGÖZ : Evet, Saraybumu büyüdü, eski postunu tanımıyor...

HACİVAT : Karagözüm, seni o işe ben yerleştirmedim mi?

KARAGÖZ : Den senin gibilerle konuşmaya tenezzül etmem... Ben, Barbaros'un torunu Kaptan-ı derya Karagöz paşayım.

HACİVAT ; Ulun köftehor, sen Barbaros'un torunusun da ben Korsan Mihal'in torunu muyum? Ben de Barbaros'un torunuyum...

KARAGÖZ : Yahu, herkes de Barbaros'un torunu be... Kirk yılda bir soylu olalım dedik, herkesle akraba çıktık...

HACİVAT : İn aşağı Karagöz...

KARAGÖZ : Ben yukarıya alıştım, artık aşağı inemem...

HACİVAT : İn, diyorum...

KARAGÖZ : İnemem... Olsa olsa düşerim...

HACİVAT : Ben seni İndirmesini bilirim... (Köpek çağırır gibi) Gel Karagöz, Karagöz, Karagöz, Karagöz. Gel Karagöz, Karagöz, Karagöz...

KARAGÖZ (Pencereden atlar, vurur) : Ulan o ne biçim

çağırma, ben kuçu kuçu muyum...

HACİVAT : Ama bak, nasıl ana dilinden anladın da şıp diye geldin...

KARAGÖZ : Ne istiyorsun?

HACİVAT : Ben de Masteriko'ya gideceğim.

KARAGÖZ : Olmaz...

HACİVAT : Neden Karagözüm?

KARAGÖZ : Kadro doldu.

HACİVAT : Aman Karagözüm...

KARAGÖZ : Tavsiye kartın var mı?

HACİVAT : Yok...

KARAGÖZ : İltimas mektubun var mı?

HACİVAT : Yok...

KARAGÖZ : Öyleyse ne diye yaşıyorsun, git kendini Sarayburnu'ndan aşağı at...

HACİVAT : Ama karagözüm...

KARAGÖZ : Peki, öyleyse seni İmtihan edeceğim.

HACİVAT : Canım olur mu?

KARAGÖZ : Kerata, bunca yıl sen beni İmtihan ettin, elime bir fırsat geçmiş, bir de ben seni imtihan edeceğim.

HACİVAT : Peki...

KARAGÖZ : Ulan kabul etti be... Şimdi ben buna ne sorayım da bilmesin... Peki... Ben şimdi bir müzik parçası çalacağım. Müzik parçası bitince o parçanın kimin parçası olduğunu bir kerede söyleyeceksin. Çalışıyorum... (Burnuyla klarinet taklidi yaparak bir tak-sim yapar) Hadi söyle bakalım...

HACİVAT : Bunu bilmeyecek ne var... Mendebur! Hacı Tahsin Bey'in nişaburek gerdaniye peşrevi...

KARAGÖZ : Nişastalı börekle gerdan şerbeti mi? Ulan, galiba bildi be... Peki öyleyse, al ordan İki dış macunu da, git evinde afiyetle ye...

HACİVAT : Yoo, imtihanı kazandım...

KARAGÖZ : Peki, peki... Onsekiz kişi alacaktım, yüz seksen kişi aldık, sen de ol, yüzseksenbir ... Bir kadro da senin için açanz.

HACİVAT : Eksik olma...

KARAGÖZ : Ne budalalar girdi heyete, sen onlardan aşağı mısın be...

HACİVAT : Bak Karagözüm, geçit resmi başlayacak, sonra sen bir nutuk atacaksın... Küşteri meydanında onbinlerce kişi seni bekliyor.

(Geçit resmi baslar. Önde Karagöz, Hacivat, bütün tipler, önce mehter havası, sonra çiftetelli, daha sonra yeye müziği ile perdeden geçerler.)

KARAGÖZ (Nutuk verir) : Efendime söyliyeyim... Şimdi de nutuk veriyorum İşte... Yurttaşlar (Öksürür)

Deniz filomuz yıldan yıla artıyor, aydan aya artıyor, haftadan haftaya, günden güne artıyor... Ondan sonra-
cağızıma söyleyeyim, biz İş başına geldikten sonra herşeyi arttırıyoruz. Geçen yıl onbeş milyonda zarar, bu
yıl zarar yüz milyona arttırdık...(Yuuuu sesleri) Galiba pot kırdım... Maksat, dumanı doğru çıksın... (Öksürür)
Ben kaptan-ı derya olmadan önce yüzbin çuval duman çıkarken şimdi vapur dumanlarını, efendime söyleyey-
im, on yüzbin çuvala çıkardık. Daha da yükselteceğiz. Her yurttaşta bir çuval vapur dumanı vermek İstiyoruz,
ama çuval yetmiyor. (Alkış sesleri) Sonra... Tıpkı otomobillerde, kamyonlarda yaptığımız gibi, her geminin
burnuna maşallah levhası asacağız... (Alkışlar) Gazeteciler size sesleniyorum, haberi yazarken dalga
geçmeyin, (sürekli alkışlar) diye yazın... Ondan sonra beş yıllık plânımıza göre, kaçakçılara kolaylık olsun
diye, gemilere gizil özel delikler yaptırdık ki, herkes kendi deliğini bilsin de kimse kimsenin şeyini
ş'apmasın... (Alkışlar) Şimdi biz Demokrasi gemisini almaya Masteriko'ya gidiyoruz. Demokrasi gemisi
gelince İlk seferi Hicaz kralına yapacağız. (Alkışlar.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

(Burnunda (Demokrasi) yazılı, eski, yamala içinde bir gemi perdededir.)

AMİRAL : Velkam to Masteriko Mister Karagöz...

KARAGÖZ : Ne diyor bu herif yahu... Tercümaaan, ulan tercüman, çabuk gel...

(Tercüman gelir.)

TERCÜMAN : Bu bu buyrun.

AMİRAL : Velkam to Masteriko Mister Karagöz...

TERCÜMAN : A a a a anlamıyorum ki...

KARAGÖZ : Ulan, sen ne biçim tercümansın?

TERCÜMAN : Ma ma ma masterikoca bilmem... Ben ke kemeceden pepemeceye çe çe çe çeviririm...

KARAGÖZ : Git çabuk, surdan bir tercüman bul... (Tercüman gider, Ermeni gelir.)

ERMENİ : Vay, canım ciğerim Karagözüm... Nereden çıktın?

KARAGÖZ : Kaç yıl oldu, çıktığım yeri çoktan unuttum... Sen şimdi gevezeliği bırak ta bak bakalım şu
herif ne diyor...

ERMENİ (Amirale yaklaşır, sonra) : Masteriko'nun amiral paşası deoor ki, şu cenabet gemiyi başımızdan
alıp gitsinler de kurtulalım, deoor...

KARAGÖZ : Ay bu gemi mi? Buna gemi mi diyorlar?

ERMENİ : Amiral paşası deoor ki, çok tarihi bir gemidir deoor... Kışındaki şu yama, 1894 savaşından
hâtıra decor, şu yama 1765'den kalma deoor, şu delik 1768 hâtırası deoor... şu yama...

KARAGÖZ : Ulan bizim İnşaat İşçilerinin pantolonların da bile bu kadar yama yok be... Biz bu hurdayı
nasıl götüreceğiz?

ERMENİ : Amiral paşası deoor ki, önce aramızda İkili anlaşma İmzalanacak deoor ve gayetnen gizil tutu-
lacak deoor...

KARAGÖZ : Peki, İmzalayalım...

ERMENİ : Amiral paşası deoor ki, şartımız var deoor... Geminin benzinini, kömürünü, mazotunu, yağını,
suyunu, tuzunu, biberini, herbişeyini bizden satın alacaksınız deoor...

KARAGÖZ : Vazgeçtik be... Almıyoruz bu gemiyi...

ERMENİ : Amiral paşası deoor ki, metazori alacaklar deoor... Bİ keret İmzayı basmışlardır, deoor...

KARAGÖZ : Vay anasını kazıklandık be...

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM (Gemidedirler. Gemi yalpalar, sallanır.)

KARAGÖZ (Öğürür) : Batacağız be... Şu kaçak malları geminin hep biyanına doldurdunuz... iki yana
dağıtın da, dengeyi bulalım.

HACİVAT : En İyisi ortanın göbeğine koysunlar.

KARAGÖZ : Bak makineleri dinle, nasıl çalışıyor.

(Makinelerin sesi duyulur: Çabalama kaptan ben gidemem... Çabalama kaptan ben gidemem... Öldüm,
bittim kurtulamadım... öldüm bittim kurtulamadım... Çabalama kaptan ben gidemem...)

HACİVAT : Karagözüm, tayfalar İki yıldır denizdeyiz diyorlar, İsyân edecekler...

(Bir çatırdı olur. Gemi bir tepenin üstüne çıkar.)

KARAGÖZ : Eyvah... batıyoruz...

HACİVAT : Acaba hangi denizdeyiz?

KARAGÖZ : Ne denizi ulan, baksana, tepeye çıktık, Fatih'in çekirtmeleri gibi karaya gidiyoruz... Dolmuş yapalım barı... Taksime bir, Taksime bir...

HACİVAT : Bir adaya çıktık ama acaba hangi adaya?...

KARAGÖZ : Gördün mü Hacivat, Amiral yaktı bizi... Ulan İkili anlaşma, gizli anlaşma filan derken, sakın bizi Yassıada'ya çıkarmasınlar... Yassıada olmasın da İsterse sivri ada olsun... (Hacivat gider, Hârîka Çocuk gelir.)

HÂRİKA ÇOCUK : Karagöz amca...

KARAGÖZ : Ne var ulan?

HÂRİKA ÇOCUK : Karagöz ama...

KARAGÖZ : Ne var ulan?

HÂRİKA ÇOCUK : Sen bu adayı mı öğrenmek İstiyorsun?

KARAGÖZ : Evet...

HÂRİKA ÇOCUK : Ben coğrafyadan hep pekiyi alırdım... Bütün adaları bilirim.

KARAGÖZ : Söyle öyleyse, biz hangi adanın tepesindeyiz?

HÂRİKA ÇOCUK : Bir kere Kıbrıs adası değil...

KARAGÖZ : Ya ne adası?

HÂRİKA ÇOCUK : Groenland adası da değil...

KARAGÖZ : Ulan, hangisiyse onu söyle...

HÂRİKA ÇOCUK : Coğrafyada böyle bir ada yok Karagöz Amca...

KARAGÖZ : Yoksa biz yeni bir ada mı keşfettik? Geceleyin görünmüyor bir yer... Sabah ola hayrola... (Hacivat gelir.)

HACİVAT : Müjdeee... Müjde! Müjde Karagözüm...

KARAGÖZ : Ne bağıyorsun, Kristof Kolomb'un gözcüsü müsün be...

HACİVAT : Aman Karagözüm, biz ana sultanımıza girmişiz de haberimiz yok, biz Haliç'teyiz şimdi...

KARAGÖZ : Kokusundan anlamıştım zaten... Bende zehirlenme bile başladı... İyi ama Hacıvcav, Haliç'te ada yok ki, biz neyin tepesine çıktık yahu?

HACİVAT : Aman Karagözüm, burası ada değil ki... Biz çöp yığınının üzerine tünemiştik...

KARAGÖZ : Öyleyse toplansın tayfalar... Hep birlik, Demokrasi gemisinin marşını söyleyeceğiz... (Marşı söylerler.)

Ne oldu böyle birden bu geminin çarkına?

Çarkı kırılmış ama kimse varmaz farkına.

KAYNAKÇA:

- ÇIBLAK, Nilgün; Türk Dili Edebiyat Dergisi, Sayı 638, Şubat 2005
- DAWNFORD, Loring M.; Tradition & Change İn Greek. Shadow Theatre, Journal Of -American Folklore Vol, 96. 1983
- DÜNDAR, Hülya; Milli Folklor, Sayı 55, 2002
- EKİCİ, Metin; Halk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yayınları, 2004
- GÜNAY, Umay; Elazığ Masalları, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 1975
- NESİN, Aziz; Bütün Oyunları-2, Adam Yayınları, İstanbul, 1992
- PROPP, Wiladimir, Masal Biçim Bilimi-Olağan Üstü Masalların Yapıtı. Çev. Mehmet RIFAT, Om Yayınevi, İstanbul
- SEBZECİOĞLU, Turgay; Folklor Edebiyat Dergisi, sayı:1, 2004